

ALBINA CARPAȚILOR

Apare 1 c^oia și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. s^u 45 bani. — Un volum à 6 c^ole 70 cr. s^u lei 1.70. — La 10 exemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiu, la colectanți, la oficiile postale și la t^ote librăriile.

Vi^eta lui Onufri^u,

Roman,
de Theochar Alexi.

(Continuare.)

Negreșit s'ar fi întemplat un ce și mai îngrozitor, regele ar fi fost învins, ingenunchiat de călăi, decă nu ar fi pășit preotul în mișloc dⁱc^und:

— Îndură stăpâne și ac^estă ultimă ocară, că-cⁱ cu atât mai mare va fi asemănarea ta cu omul Dumneșu, cu Iisus Christos. — La aceste cuvinte ale preotului regele întinse de bună-voiă mâinile sale care-ⁱ fură legate, dar nu cu sfori, ci cu o batistă.

Scara eșafodului era lunec^osă.

Regele se urc^u sprijinit de preotul s^eu. Urcându-se își pierdu puterile, dar ac^esta fu numaⁱ pentru un moment, că-cⁱ ajung^end pe eșafod își aruncă capul în sus, și smucindu-se de sub mâinile preotului se repeși la marginea eșafodului unde voi să vorbescă cătră poporul adunat.

. dar cuv^entul
Nu străbate în popor
Că-cⁱ cu vuet, tobe, surle
Glasul s^eu înădușesc.

Osmditul strigă cu o voce plină de mⁱniă maest^osă:
— Încetați!

Dar tobele și surlele își urmară sgomotul.

Regele Ludovic observând ac^esta esclamă mⁱhnit:

— Acum cred și eu că sunt pierdut! —

Poporul pierduse răbdarea. O voce strigă:

— Înainte, grăbiți, că-cⁱ ni s'a urât de atâta așteptare.

Aici călăii se aruncară asupra regelui și-l legară de mașină.

În decursul acestei operațiuni sinistre Ludovic dișe:

— Mor nevinovat. Deia Domnul ca sângele meu să fiă spre binele Francezilor. —

Péna din mașină își făcu datoria, cuțitul fu repeșit și rețedă capul cel miruit, care cădu în coșul scⁱrboș, de

unde îl sc^ose călăul țin^endu-l de p^er și ar^et^endu-l poporului. Acesta-l privia în tăcere și cuprins de gr^oză. Abia icⁱ coala se aușia strigătul:

— Să trăescă republica! —

Aici Onufri^u tăcu de odată și se puse érašⁱ pe gânduri. Apoi își turnă ultimele picături de spirt în păhar și le înghiți ca pierdut din lume. Pe urmă tresări érašⁱ și ved^end pe ascultătorii adunați în giurul s^eu își aduse aminte de narațiunea sa și urmă astfel.

XII.

Ochiul meu se pl^ecă'n lacrimi,
Prin întregă-mi fire,
Ca o rugăciune, trece
O dulce suvenire.

(Trad. din N. Lenă.)

Într'o și unul din mușterii nostri, un comerciant din Bucuresci, ceruse a vedea grădina numită a plantelor (jardin des plantes) că-cⁱ doria să admire colecțiunea de fere s^elbatice, care se arată acolo publicului vizitator.

Pentru a împlini dorința aceluⁱ mușteriu o luă cu d^ensul spre aceea grădină renumită și ajung^end acolo ne oprirăm dinaintea cușcelor în care steteau închise acele fere s^elbatice.

Și astă-dată, ca tot-d^euna de câte-orⁱ mă dusesem cu Români acolo, cușca cea mai înteressantă, cușca dinaintea căreia ne oprirăm mai mult timp fu aceia a unui urs, a moșului „Niculai” dăruit împ^eratului Napoleon III, din partea fostului Donmitor Român Alecsandru Ión I, (Cuza). Era dar, cum am dișe, un compatriot ac^el animal, era un cunoscut, era jupânul Niculae din pădurile n^ostre, pe care-l admiram.

Așa este făcut tot omul. Îi rîde inima de o plăcere înțelesă de totă lumea dar nedefinibilă cu toate acestea, se bucură când poate întâlni în străinătate, departe de vatra sa, o ființă din iubita sa patriă, fiă acea ființă, ca în acest cas, chiar un urs.

Astfel și comerciantul român pe care-l conduceam eu, vădînd pe ursul dăruit de Cuza, uită de toate celelalte fere, care de care mai minunate, și rămase estasiat dinaintea jupânului Niculae.

Cît despre mine, eu vădusem pe acest urs adeseori, îmi era, cum am dice prietin, și-mi plăcea să-l privesc cît de mult, cu toate, — seî putea togmai fiind-că îmi reamintia scenele triste la care fusesem părtaș activ și pasiv în patria acestui animal.

Cufundat în suvenirile trecutului, mai că uitasem unde mă aflam, uitasem până întru atîta, seî mai bine mă cufundasem astfel, încât nu mai puteam deosebi realitatea de imaginile suvenirului, nu sciam, decă dómna, care mi se presenta înaintea ochilor, era, adică stătea în adevăr înaintea mea, seî decă o vedeam numai cu ochii fantasiei mele.

Acea dómna era, — ba nu era, ci credeam numai a o vedea. Ce dice? ea era în adevăr, că-cî acum o auđii vorbind. Îi recunoscui vocea, o voce a căruî timbru îmi răscolii un rău mare în inimă, o voce care ca odinióră, mă speriasse din visurile mele. Dómna din a cărei gură purcesse acéstă voce stetea dar în adevăr aici lângă noi, nu mă înșelasem, era — Clara, însoțită de un bărbat, care-i dedea brațul.

Straniă întâlnire, straniă și neplăcută, că-cî de Clara uitasem precum îți place a uita de mórte. Vederea ei îmi reaminti mai mult iubirea Elisei, și pierderea pe care am îndurat-o, părăsînd pe acel suflet de o nobleță rară. Îmi adusei aminte de momentele de înaltă fericire, pe care le gustasem cu Elisa în acele clipe, în care sufletele noastre se întâlneau și se înțelegeau în cea mai sublimă dintre simțiri, în iubire. Astfel uitasem de Clara și de suferința, pe care mi-o preparase ea în trecutul meu, încât chiar acum, fiind ea dinaintea mea, nu m'aș fi îndemnat a mă convinge decă este în adevăr ea, și aparițiunea ei s'ar fi șters din memoria mea, precum se șterg visiunile din visul unei nopți de vară.

Din partea mea acéstă întâlnire ar fi rămas dar fără nici o urmă. Înse nu vădusem numai eu pe Clara, ci și ea mă văduse pe mine, și păruse surprinsă la vederea mea, precum fusesem eu la vederea ei. Și ea păruse că stă la îndoelă. De bună sémă pentru a se lămuri în presupunerile ei, se întorse cătră însoțitorul ei și îi vorbi în mare agitațiune.

El o ascultă cu mult interes, privind din timp în timp spre mine, cu o expresiune de amicitie.

În fine după o mică întrevorbire, acéstă păreche de ómenî, care îmi ocupase toate puterile mele intelectuale, se apropiă de noi. Bărbatul începu a-mi vorbi, dicînd:

— Domnul meu, scusați îndrăsnela ce-mi iau adresându-vă vorba, fără de a fi cunoscut de Domnia-vóstră. Eu sunt soțul acestei Dómne, care pretinde a vă cunoșce. Eu mă numesc Adolphe Dupierre, ér nevastă-mea se numesce Clara Dupierre.

— Clara Dupierre — dișei eu mai mult în mine decăt cătră întrevorbitorul meu, — în adevăr este Clara,

deși nu vădುವ, ci soția lui Dupierre. — Apoi luându-mi séma răsponsei bărbatului. — Îmi pare bine că am fericirea a face cunoscînța Domniei-vóstre și a renoi vechia cunoscînța a Dómnei Dupierre; nu s'a înșelat eu sunt în adevăr

— Domnule Onufrie, — mă înterupse soțul Clarei, — n'aveți trebuință a-mi spune numele Domniei-vóstre. Vă cunosc, vă cunosc prea bine din descrițiunea nevastei mele. Îmi pare fórte bine, că întemplantarea mi-a procurat fericirea, să vă întâlnesc odată în vieță. Astfel mi s'a împlinit un dor pe care l'am purtat cu multă rîvnă. Ceea ce vă spun, aceea și simțesc. Să nu credeți cumva, Domnule Onufrie, că vă vorbesc frase, care vin numai de pe marginea buzelor, și cari nu au a face nimic cu adâncul inimei. —

Eu stam confus. Atât cordialitatea acestui domn, pe care acum îl vădui pentru prima óră în vieță, atât cuvintele îndatoritóre ale acestui om, bărbatul unei femeî, care jucase în comedia vieței mele un rol destul de trist, cît și greutatea suvenirilor provocate în mintea mea la vederea acestei femeî, mă turburără. Dar și Clara sta cu ochii mijiți, și nu îndrăznia nici să vorbească, nici să mă privescă în față. Amîndouî, adică atît eu cît și ea, am fi resimțit o ușurare, decă s'ar fi pus capăt acestei întâlniri.

Adolphe Dupierre era atît de preocupat de simțimintele sale încât nu observă confusiunea mea, cu toate că nu-i răsponsesem decăt nisce încurcături. El nu observă nici turburarea mea, nici opresiunea, sila nevastei sale, care abia mă salutase din cap.

Dupierre, după ce întrebuse de mușteriu nostru, adică de acel personagiú care fu cauza involuntară a acestei întâlniri, — un marchetan din Bucuresci, seî era un ciaprazar, deú nu-mi mai aduc bine aminte, cine și ce era, — după ce dar Dupierre se informase de el și i se prezentase și lui, adăogînd că este proprietarul unei fabrici de césornice din Cheaux de Fond în Elveția, se adresă érași cătră mine dicîndu-mi.

— Da, Domnule, te cunosc, îți cunosc caracterul și doresc să mă cunosc și Domnia-ta pe mine. Noi în adevăr nu vom petrece multă vreme în Paris, că-cî timpul propus pentru călétoria noastră de plăcere — la aceste cuvinte Dupierre se uită cu dragoste la Clara, — e aprópe de sférșitul seú; chiar mâne trebuie să ne întórcem acasă, unde mă chiamă urgența lucrărilor. Dar și în acest scurt timp cred că vom găsi ocaziune de a întemeia cunoscînța noastră. Să nu credeți cumva, că sunt unul din acei ómenî care légă amicitia cu cel dintăiú venit, nici decum și togmai din contră. Dar față cu Domnia-ta am o sacră datorie de împlinit. Sunt dator a-ți demonstra eterna recunoscînța ce-ți vom purta atît eu cît și nevastă-mea. Acéstă nu o pot face mai bine, decăt punênd persóna mea și tot ce am eu la dispoziția Domniei-tale. Cred că nu-mi vei refusa amicitia cu care te imbiu eu acum.

Dupierre vorbise cu atîta sinceritate, vocea și întrega sa purtare cătră mine îmi fu atît de simpatică încât mă simții atras ca de o putere tainică cătră acest bărbat, care-mi întindea mâna sa, cerênd ca o milă amicitia mea.

Cu toate că prelungirea întâlnirii mele cu Clara nu-mi venia nici decum bine, totuși luai mâna pe care mi-o tinsese Dupierre și strângêndu-o cu căldură îi dișei:

— Domnul meu, eu tot-déuna amu fugit de amiciții nouă și nici acum nu aş fi dispus să fac asemenea legături, dar cordialitatea Domniei-tale a învins naturelul meu posomorît și étă-mă la dispoziția Domniei-tale.

— Îți mulțămesc, Domnule Onufrie, îți mulțămesc prea mult. Domniata nu poți sci binele ce mi-ai făcut prin aceste vorbe. Doresc prea mult să-ți fac cunoscute simțămintele mele, să-ți arăt motivele de recunoștință pe care le avem eu și cu soția mea cătră Domnia-ta. De și cred, că, decât nu ai perdit de tot suvenirul unui trecut regretabil, trebuie să scii și Domnia-ta, fără ca să mai vin eu a ț-o spune, ce are să-ți mulțămésca Clara, totuși m' aş simți ferice, decât aş putea să-ți spun istoria căsătoriei mele, în care și Domniata ai o parte bună. —

Aceste vorbe ale lui Dupierre îmi atraseră tótă atențiunea. Din ele trebuia să înțeleg, că Clara, care o dinióră, când era guvernantă, și dicea că este văduvă, fugise în lume dela vatra conjugală, Clară se spovedise bărbatului ei și că acest bărbat nu numai îi ertase tóte greșelile cu voe și fără de voe ci se simția chiar prea fericit de întórcerea femeii sale la datoriiile ei casnice.

Cu tóte că la început simțisem o repulsiune fórte pronunțată pentru Clara, numai și numai fiind-că fața ei îmi revoca suvenirii prea amare, totuși împins atât de considerațiunea pe care mi-o însuflase Dupierre, cât și de curiositatea de a afla din izvor curat tótă vieța Clarei, propusei Domnului Dupierre și soției sale, să mă însoțésca până la mine a casă și să-mi dea onórea visitei Domniilor lor. Cu acéstă ocaziune, diceam eu, ni s'ar putea îndeplini dorința, de a ne întreține despre trecutul nostru.

Clara, după cum singur mă așteptasem, refusă îndemnând însă tot odată pe bărbatul ei să primésca învitațiunea mea.

Dupierre fără a face vre-o observare de prisos mă rugă să-i spun adresa mea, și să-l aștept, pela 8 óre séra, când va veni să-și îndeplínescă datoria de care se simția împovărat față de mine.

Cu acestea ne despărțirăm.

Eu condusei pe prietinel marchetan séu ciaprazar în hotelul séu, apoi mă dusei să prânDESC. După prânD, care, cum veți sci, la Paris se manăcă la 6 óre séra, grabii a casă, pentru a nu mă lipsi de visita lui Dupierre.

Tótă séra acestei zile mă gândii la Bucuresci și la cei din Bucuresci. Părăsind trecutul mă încercai a-mi forma o ideiă despre traiul ce ducea Elisa cu Iancu.

Îmi plăcea să scormonesc rana inimei mele.

Din Bucuresci, de când mă dusesem, nu primisem nici o scire pozitivă. Aflasem numai prin călători vrënd nevrënd, câte una alta. Între altele că Iancu se cununase cu Elisa, însă nu togmai de mult. De bună samă așteptase să trecă anul de jale.

Cum se jócă câte odată voia întâmplărei cu noi. Ce dic, câte odată! Acest joc s'a observat de mulți și a dese ori, prin urmare este o regulă ér nu o exceptiune. Voesc să vă spun că întâmplarea aduce mai totdéuna la olaltă pe neașteptate mai multe lucruri de una și aceeași natură. Astfel o nenorocire a rare ori vine neînsoțită de alta mai mică séu mai mare. Dar întâmplarea merge și mai departe; ea vrăjeste lucrurile și evenimentele, și le aduce când vorbesci de ele séu când te gândesci la ele. Ele vin ca „lupus in fabula“, al Romanilor.

Eu încercasem de multe-ori acest adevér. Chiar astăzi, când ursul lui Cuza îmi reamintise trecutul, scitii cum mi se presentă de odată Clara! Însé mai avui o altă dovadă că-cî gândindu-mă, după cum v'am spus, la Iancu, étă că-ni sosi o scrisóre dela el.

Eram să m'apuc să cetesc îndată aceste șiruri, a căroră sosire se potrivise atât de bine cu dispoziția minții mele, încât nu m'a surprins, cum m'ar fi surprins decât m'ar fi sosit în altă vreme. Altă dată o scrisóre dela Iancu m'ar fi pus în mirare adîncă, deórece dela el n'așteptam, nu puteam aștepta nici o scire, nici bună nici rea. Eram dar să rup plicul. ca să véd decât scrisórea mi-aduce vre un bine séu vre un reu, teméndu-mă mai mult de réu decât de bine, când intră Dupierre la mine.

Aparițiunea lui în acest moment nu-mi fu nici de cum plăcută: dar ce eram să fac trebuia să-mi înfrâng curiositatea până după depártarea bărbatului Clarei.

Și Dupierre avea mare grabă să-mi împărtășescă simțămintele sale. cum îi plăcea lui a se exprima, prin urmare nu se opri mult cu vorba la alte obiecte, ci începu îndată a se ușura de sarcina sa spunéndu-mi, ceea ce avea să-mi spună. Eu aş fi ascultat mărturisirile lui cu un interes de bună samă cu mult mai mare decât nu m'ar fi preocupat întru atât epistola lui Iancu.

Dupierre vorbea cu mare căldură și spunea lucruri fórte interesante. Mă voiú încerca a reproduce chiar vorbele lui. Decă cu tóte acestea povestea lui Dupierre vi se va părea de puțin interes, atunci atribuiți, acéstă împregiurare dispoziției mele din acel moment, care, după cum v'am spus, nu-mi permise a-mi devota tótă atențiunea acestor împărtășiri.

— Domnule Onufrie — disse Dupierre — Domnia-ta cunosci pe nevastă-mea, vréu să dic că-î cunosci fața, esteriorul, însă nici de cum caracterul, că-cî în acéstă privință eu pot susține, că nu ai avut ocaziune a i-l cunosce, decât după partea cea mai rea.

Ascultă numai în tăcere și vei vedea, că-ți vorbesc adevérul, și că nu sunt nici de cum orb, precum esci dispus a crede Domnia-ta.

Clara este fiica unui césornicar din Geneva. Tatăl ei era fórte bine văduț între toți aceia cari-î cunosceau mesteșugul și avuția, o avuția din cele mai bine întemeéte din tot orașul Geneva.

Cerul îl miluise cu bogăția de bani, însă și cu bogăția de prunci. Avea 12 copii, între cari 8 feciori și 4 fete. Clara era cea mai mică dintre fete. Bétrănul Dufort, așa-l chiema pe tata Clarei, se pricepea bine la mesteșugul césornicării, însă prea puțin la crescerea copiilor, ér nevastă-sa abia era în stare a ține în regulă gospodăria cea mare, necum să fi putut îngriji și de partea spirituală și morală a copiilor. Atât băeții cât și fetițele crescú dar în puterea firei lor, și se desvoltară care cu calități mai bune, care cu mai rele. Clara crescú, ca și frații și surorile ei, desvoltând un gust prea mare pentru neatîrnare.

Era deja fată mare, când o cunoscu eu. Venisem de la Cheaux-de-Fond la Geneva, ca să-mi desvoltez cunoscințele în arta orologeriei, și alesesem séu nimerisem spre acest scop fabrica bétrănului Dufort. Arătându-mă mai sprinten, mai îndemánatic și cu purtări mai bune decât ceilalți lucrători, colegii mei, fuú îndrăgit de tótă casa stăpânului meu, în care mă întroduse bétrănul chiar dela

început. Pe atunci din toate fetele lui Dufort, numai Clara rămăsese nemăritată. Fiind-că bătrânul Dufort voia să mă facă cu orî-ce preț ginere și fiind-că nu-î mai rămănea altă fată, îmi dade pe Clara, care încă nu dîse ba, că-cî sciusem să mă ieu bine pe lângă ea. Acésta fu o căsătorie de cuviință, fără nici un prisos de iubire, una din acele căsătorii, care de ordinar devin cele mai fericite. Cu totă cuviința căsătoriei noastre, ea nu fu scutită de ferbințeli, după cum vei afla îndată.

Ne așezarăm la Cheaux-de-Fond, unde cu ajutorul zestreî femeiei mele, cumpărai un stabiliment de orlogerie.

Până aici istoria mea nu prezintă nimic străordinar. Décă nu ai cunosce rătăcirile la care fu supusă nevastă-mea mai în urmă, și s'ar părea curios, că am stăruit cu tot adinsul a-ți nara un lucru de toate țiilele.

Însă Domnia-ta sci prea bine că restul istoriei mele va fi mai interesant, și de bună samă aștepți cu nerăbdare acea esplicare, pe care mi-am propus a și-o face despre purtarea nevestei mele.

Clara, după cum am dîs, era o fință crescută în voia ei, prin urmare deprinsă a nu se îndrepta decât numai și numai după simțirile și voințele ei. Orî-ce ar fi dorit ea, trebuia să i se împlinescă, că-cî decă nu i se împlinia se simția nefericită. Eū, despre partea mea, nu aveam talentul de a mi-o cresce după trebuințele traiului meu, cea ce ar fi fost încă cu puțință, că-cî era încă tinără, inima ei era încă mlădiósă și bună de fire. În primele luni ale căsătoriei noastre mă încercasem a-i reforma gusturile, însă înzadar, că-cî miqlócele mele, după cum înțelesei mai târziu, produceau togmai contrarul dela cea ce doriau eu. Clara era sburdalnică. Îi plăceau petreceri, jucării copilăresci. Îi plăcea să alerge, să sară, să călărescă. În loc de a-i da mai întâiu în glas și a reduce astfel plăcerile ei prin esemplul meu la măsura lor de cuviință, eu mă arătai sever oprindu-o cu totul dela asemenea îndeletniciri necuviințiose, însă, în fond, nevinovate. Nu e destul cu atât. Vedënd că gusturile noastre nu se potriveau, vedënd că Clara căuta plăcerea chiar când eu mă gândiam la muncă și la profit, începui a mă răci și mai tare cătră dēnsa, a părăsi vatra mea, căutând distracțiune în cercuri de bărbați, pe la cafenea, prin cluburi și prin reuniuni.

Clara, care mă iubia cum își iubesc nevasta tinără totdeuna bărbatul chiar și până nu a apucat cu inima ei întru aiurea, Clara ceru mai întâiu, să o duc și pe dēnsa unde mă duceam eu.

Închipuește-ți o asemenea cerere! Să duci o nevastă tinără în cafenea, ba în club și în reuniuni de bărbați. Altul ar fi rîs de ea, eu însă mă iritai, dāndu-î un răspuns, care nu era nici decum delicat, nici în privința cuprinsului, nici în a formei.

Clara începu să plāngă. Acéstă purtare mă aprinse și mai mult, așa încât o tulii din casă, părăsind pe Clara pentru prima óră fără să-î dau sărutarea de despărțire.

Acesta fu primul pas spre desbinarea noastră, o desbinare, care luă nisce dimensiuni neașteptate, cu toate că aveam deja un copil, un băiat.

Nu pot să urmăresc pas de pas descompunerea fericirii noastre casnice. Este de ajuns să-ți spun că Clara părăsită de mine în voia ei și lăsată singură cu gândurile ei, reținută dela plăcerile ei sburdalnice, copilăresci dar inofensive, se rătăci, apucă pe calea oprită și se ocupă de

un tiner, la care, în alte împrejurări, nici nu s'ar fi uitat. Era un ucenic din lucrătoria mea.

Orașul Cheaux-de-Fond este foarte mic. Prin urmare ca în toate orașele de o întindere mică așa și la noi lumea se ocupă neîncetat de afacerile altora, scie toate câte se petrec prin casele ómenilor, ba le scie încă mai bine și mai cu spor decât însuși aceia pe cari-î privesc. Nu te vei mira dar aflānd, că în toate părțile orașului nostru se vorbia de Clara și de ucenicul meu, pe când eu încă nu sciam nimic de acésta. Prima înștiințare îmi veni dela — un cărd de copii, cari într'una din țiile se luă după mine pe stradă, strigāndu-mi în gura mare secretul defăimător.

La auđirea acestei batjocuri, devenii furios, și fără precugetare, fără a aștepta să mi se linistescă sângele, care-mi clocotia prin vine, mă dusei a casă drept la Clara și . . . o bătui.

La acéstă tractare mojjicescă și durerósă Clara cădu leșinată la pământ.

Atāt eram de infuriat, încât o lăsaí acolo unde căduse și mă dusei la cafenea să-mi înec necazul în rachiu.

Când mă întorsei a casă, a dóua și spre dimineță, Clara plecase. Ea luase cu sine toți banii pe cari-î gāsise prin casă și toate sculele ei.

Se duse, după cum aflaí cu mult mai în urmă, acolo unde ai vedut-o și Domnia-ta, la Bucuresci. Cunosc totă véta ei de acolo și sciú toate pécatele ei. Togmai fiind-că le sciú mă veđi acum lângă Domnia-ta și mă auđi vorbindu-ți de Clara.

După depărtarea ei îmi veni o căință amară de purtarea mea nesocotită, o căință cu atât mai amară și mai négră cu cât eram convins, că peste mult, puțin Clara își va curma vieța de bună voia, că-cî mai de multe orî mă amenințase, în ecscentricitatea ei, cu acest pas.

Acum după ce o pierdusem îmi recunoscuí greșelile și începui a prețui calitățile ei. Simții o dragoste cătră Clara, cu mult mai mare decât chiar înaintea căsătoriei noastre. Devenii trist, urfcios, fugii de lume în melancolia mea nemărginită. De bună sémă m'aș fi vestejit cu totul, aș fi murit de chinul, care mă muncia, decă nu s'ar fi întemplat ceea ce-ți voiú povesti acum.

Într'o séră, după ce se închisese lucrătorea și după ce intrasem în casă, ca să ieu cina cea obicínuită în societatea copilului meu, singura societate, pe care o mai aveam de când se dusesse Clara dela mine, togmai în momentul când eram să mă așez la masă, auđii sunetul clopoțelului dela pórtă.

Acest sunet pe timpul de séră era un lucru neobicínuit. La auđul lui resimții ca un fior trecēdu-mi prin vine, însă, lucru curios, un fior mai mult de plăcere decât de témă.

Din acest moment am început a crede în presimțiri și voiú urma a crede până voiú trăi, dică lumea ce va dice.

Cred în presimțiri și voiú crede, că-cî am avut o dovadă pipăită despre adevērul acestei credințe, în acea séră, la acel sunet al clopoțelului, care-mi produse un fior de fericire. În adevēr acel sunet îmi anunțase începutul unei fericiri depline, începutul unui raiú, care se continuă până în minutul de față.

La pórtă sunase o dómnă, care intră la mine, ca o persoană, care cunosce bine localitatea. Acéstă observațiune făcută de mine dela ferēstra, de unde priviam ce se

petrece în curte, mă puse puțin în mirare, dar mirarea se prefăcu fără de veste într'un simț de fericire estasiată, când vădău fața dómnei și recunoscu pe — Clara.

Da, era Clara. Ea se întorcea dela Bucuresci, din acel oraș unde rătăcirea ei ajunsese la culme și o împinse până la marginea prăpastiei.

Clara îndată după însănătoșarea ei de bóla în care căduse după ce luase otrava, părăsi Bucuresci, și se întorse la mine, la copilul ei, plină de căință și de umilință, cerând iertarea, care eram gata să i-o dau din tot sufletul.

Décă pe mine mă schimbasese singurătatea, decă-mi prefăcuse simțirile și mă domolise, Clara, trecuse prin mai multe sguđuiră până ce ajunsese a cădea la picioarele mele.

Recéla morții care o cuprinsese deja în acea clipă când apăruși Domnia-ta ca un mântuitor ceresc, ca să o scapi din ghiarele peirei, aceea gróză o tãmadui de tóte pasiunile cele rele schimbându-i plăcerile, schimbându-i tótã firea astfel încât deveni și rămase până acum un model de femeia.

Dumneđeu a întors rēul cel mare spre un bine tot atât de mare, ér Domniei-tale și se cuvine din parte-ne o recunoștință eternă, că-cí Domniei-tale avem să-ți mulțămim amēndouă fericirea vieței nóstre. În adevēr decă Domnia-ta nu ai fi avut o inimă

atât de nobilă, decă în drépta rēsbunare pentru rēul pe care și-l făcuse Clara ai fi apucat să o părăsesci, fără de a o scăpa din prăpastia în care singură își adusese vieța, atunci nu sciū ce s'ar fi ales de noi.

Cât am trăi nu vom uita milostenia Domniei-tale, rugându-ne pe tótã ȓiua la Dumneđeu pentru fericirea Domniei-tale.

Credința bisericei Domniei-vóstre nu cunósce, ceea ce noi catolicii numim părgatoriū. Noi credem în acest loc de pe lumea cealaltă, în care trebuie să stea sufletele pécátóse, până ce-și iéu pedépsa și se curăță prin chinurī de pécatele lor, pentru a trece apoi în raiū. Nevastă-mea

chiar aici pe pãmēnt și-a avut purgatoriul ei. Că-cí acele minute gróznice, în care a îndurat munca pedepsei, din clipa în care golise cupa cu otravă, privind cu ochii deschiși la apropierea morții nemilostive și așteptând cu frică nespusă intrarea sufletului ei în lumea cealaltă, în locul de rēsplată, acele minute gróznice fură un adevērat purgatoriū pentru Clara. Dar nu numai în privința suferințelor îndurate de ea pot numi acel scurt interval un purgatoriū, ci și în privința efectului produs asupra sufletului ei. Scósa, scăpată de Domnia-ta din acea prăpastia, Clara eși curată, preparându-mi mie și copilului nostru un raiū pe pãmēnt.

Aici se sfēși istoria lui Dupierre. Fiind timpul tare înaintat, el se grăbi a se duce lângă nevastă-sa, poftindu-mē, să-i cercetez a dóua ȓi.

Eū fi promisei acésta, însē nu fui în stare a mē ținea de promisiunea mea, că-cí a dóua ȓi avui alte gândurī, și alte datorii de implinit. Astfel nu mai revēđui până în ȓiua de astăđi nici pe Dupierre, nici pe Clara. Eī de bună sēmă vor fi trăind în fericirea în care îi lăsasem.

Eū ascultasem istoria lui Dupierre, par că mī-ar fi vorbit de ómenī străini, necunoscuți, și de întēmplări, care nu mē priviaū întru nimic.

Desnodarea fi-relor acéstei naraȓiunii destul de încurcate, desnodare provocată prin re-

pedea purificare a Clarei, mi se păru fórtē naturală cu tóte că în adevēr era destul de strania.

Asigurările de recunoștință pronunțate de Dupierre cu atâta căldură le auđii cu urechile fără ca să mē atingă mai de aprópe, fără ca să-și găsēsca calea până la inima mea.

Numai când vorbise Dupierre de presimțiri, când afirmase că crede și el în acésta putere tainică, atunci mi se tulbură inima, fiind-că și eū mē luptam cu presimțirea unui rēu, care mē bântuia, fără ca să fi sciut să-mi espic, nici natura nici rădăcina aceluī rēu misterios.

Când se duse Dupierre, nu-mi rămase altă urmă din povestea pe care mī-o făcuse el, decăt numai compara-

Enric Stanley. (Pag. 425.)

țiunea, prin care se încercase el a constata că starea unui om, care vede mórtea neîmpăcată dinaintea ochilor săi, este adevărul purgatoriū pe pământ. Fantasia mea se încerca a-și reprezenta chinurile acestui loc de pedepsă dumnezească.

Foc și văpae împesurând trupurile góle ale cetelor de păcătoși. Fețe schimonosite de tária și de greutatea durerii. O adâncime, o întunecime nespūsă, suflete muncite de chinuri nepomenite, étă ce vedeam, când închideam ochii.

Apoi fără trecere, fără îndemn evident, îmi adusei aminte de proorocirea babei, care-mi pređisese că voiū omori, fără voia mea o ființă omenescă, și mă întrebai decă, făcând acest păcat, voiū îndura și eū chinurile purgatoriului, seū decă voiū fi pedepsit mai aspru, cu munca vecinică.

Aici îmi cădură ochii pe scrisórea lui Iancu. O luați și o cetii.

XIII.

... sunt în lume durerii așa profunde
Pe care și iubirea-i datóre-a respecta,
Sunt rele vai! de care destinul ne pėtrunde.

(Trad. din Lachambeaudie de V. P.)

Acéstă scrisóre încă de atunci o port tot cu mine, étă-o. — La aceste cuvinte Onufriū scóse o scrisóre o desfăcu și începu a o ceti cu un glas năbușit icī coala de emoțiunea produsă prin suvenirul unui trecut atât de sbuciumat.

Étă cuprinsul acelei epistole.

Domnule Onufrie! te va prinde mirare, când vei primi acéstă epistolă și când vei ceti iscălitura espeditorului, o iscălitură, reprezentând numele unui om dela care nu te aștepti a afla vre un bine.

În adevăr, eū nu sunt în stare a-ți scrie vre un bine, nici pentru Domnia-ta și încă mai puțin pentru mine. Cu tóte acestea îți scriū, împins de o putere tainică, îți scriū ca să-mi despovăred inima, să-mi limpezesc capul, care simț că de mult este tulbure.

Trebue să mă grăbesc până ce nu se vor îngroșa norii, cariū aū început a-mi învăli creerii, trebue să mă grăbesc, pentru ca să risipesc acele prepusuri negrii, pe care simț, că Domnia-ta le-ai aruncat asupra sufletului meū nenorocit, dar nevinovat.

Să încep dela început. Să încep cu Clara, cu rădăcina din care ni s'a tras atât mie cât și Domniei-tale tot réul, mie însă réu cu mult mai mare decât Domniei-tale. Nu cređ a-ți descoperi vre-o taină spunându-ți acum, că pe Clara o vădusem, o iubisem înainte Domniei-tale, ba chiar înainte venirii Domniei-tale la Bucuresci. Vei fi înțeles, că scrisórea pe care ți-o scrisesem acasă la Domnia-ta pentru a te invita să vini în prăvălia noastră, nu-mi fu dictată decât numai prin intențiunea de a-mi procura cu un privilegiū mai mult de a vedea pe Clara. Vei fi înțeles că tot prin mine, deși nu de-a dreptul, dar tot prin mine fu îndemnată matușa Domniei-tale a te lua în casele Domniei, o îndemnare purcésă tot din dorința mea de a-mi procura privilegiū pentru a vedea mai des pe Clara. Decă ai înțeles aceste lucruri atunci trebue să admitti că drepturile mele asupra amorului Clarei erau mai vechi

decât ale Domniei-tale, și că eū în acéstă privință greșisem numai prin neprevederea mea, fiind-că până în ultimul moment nu mă temusem cătuși de puțin, că și Domnia-ta te înamorezi de Clara.

Ah cât de réu ni-a făcut acea femeia, ni-a sdrobotit fericirea tinereților. Ce đic, mie mi-a sdrobotit fericirea întregii vieți. Nu sciū cât despre Domnia-ta, sper însă că plăgile sufletului Domniei-tale vor fi aflat vindecare până acum.

Eū însă sunt osândit a purta sarcina grea a păcatelor, pe care le-a comis acea femeia lipsită de simț, sunt osândit a mă tiri sub greutatea unui cuget muștrat.

Domnia-ta, decă ai suferit, cređend tot o dată că eū am avut parte la provocarea suferințelor Domniei-tale, decă ai suferit ți-ai și rėsbunat asupra mea, pe nesciute póte, dar vai! rėsbunarea acéstă fu înfricoșată.

În acea séră, când se descoperi mırșăvia Clarei, când Domnia-ta ai învinovătit-o de necredință, în acea séră când Clara cădu ca mórta dinaintea noastră, atunci primii primul atac care-mi sminti tóte simțirile. Domniei-tale ți se părea, că sunt liniștit și nepăsător, dar numai Dumnezeū scie cu ce chin începusem a mă lupta în mine, un chin așa de nemărginit încât îmi tēmpi tóte facultățile minții pentru câtăva vreme. În urma acestei tēmpiri nu afla decă fórte târđiū de încercarea Clarei de a-și scurta đilele, ér când afla fără să sciū lámurit, decă ea scápase cu desăvėrsire de efectul otravei, atunci mă apucă o căință de acest fapt, pe care mi-l atribuiam mie. Acéstă căință fu atât de mare încât pentru a scăpa de ea hotărisem să părăsesc și eū de bună voia vieța.

După ce pusesem acest gând par-că mă simțiam mai liniștit, mai odihnit. Rēmase acum ca să-l aduc la îndeplinire. Cu tótă hotărirea mea văđui însă, că un asemenea fapt, seū trebue să-l săvėrșesci în prima furiă a pasiunei, seū decă nu trebue să dispuni de o tária de caracter, care-mi lipsia. Tótă piedeca, după mine, zăcea întru aceea, că nu mă puteam decide asupra modului de ucidere. Ici voiam să mă arunc de pe feréstră, ici ér să-mi taiū gătul cu un cuțit, apoi ér să-mi trag un glonț în creeri. Odată deciseseam deja să mă arunc de pe o feréstră, dér când pusei mâna ca să deschid gémul, mă ajunse un leșin, mi se tăiară tóte puterile, astfel încât nici nu fui în stare a reînchide feréstra, necum a mă arunca jos.

Idea sinuciderei totuși nu mă părăsi nici măcar pentru un moment, cu tótă lipsa mea de inimă și cu tóte că auđisem de însănătoșarea Clarei. Orī unde aș fi stat, orī unde aș fi mers, tot pe acel gând înfricoșat îl aveam. Rēmase să încerc cu pistolul.

Aici vei afla despre un lucru, de care după cum am simțit și simțese și acum, Domnia-ta te-ai temut din capul locului, care însă cu tótă uriciunea lui, nu este un fapt atât de negru, precum vei fi bănuț Domnia-ta.

Era togmai în điuva fatală, în điuva predestinată de ursita mea neîmpăcată pentru a-mi împovăra sufletul cu o sarcină uriașă, era în điuva de nefericire în care Domnul Anghel fu lovit de glonțul revolverului.

Acest glonț nu rămăsese în țava revolverului dela vechiul seū proprietar, precum presupusese tótă lumea, afară póte de Domnia-ta, acel glonț era pus în țavă de mâna mea și destinat creerilor mei de mine. Însé dușmana sórte hotărise altfel; ea curmă vieța Domnului Anghel.

(Va urma.)

Conferința ținută în Sala Atheneului asupra mișcării literare din cei din urmă zece ani,

de Domnul A. Macedonski, la 8 Martie 1878.

(Fine.)

Étă acuma și câte-va strofe din această poesiă inedită, asupra căreia Alesandru Lăzărescu (Laerțiu) se pronunță într'un mod atât de elogios:

Voiu vedea și țeri străine
Și străini m'or ospeta,
Dar din țeră, dela mine,
Eū nimic nu voiu uita.

Că-cī e-amar, amar de mórte
La străin când ești silit
Să petreci amara-ți sórte
Sub străin cămin umbrít.

Tot mai multă mulțumire
Simți in dulce țera ta,
Ori-cum fiă, ferice
La străin nu poți gusta!

Când mī-am propus întēia óră să vorbesc de mișcarea literară din cei diu urmă zece ani, împărțășind măi multora această hotărēre, mi se obiectă, că nu voiu da de cât peste sterilitate. Junimea noastră, după părerea multora, nu lucrasede nimic, séu de lucrasede câte-ceva, nimica nu merita a fi citat, totul fiind sérbăd și desolator. Alții chiar se grăbiră a inmormēnta poesia. Poesia însă nu murise, și junimea noastră căta a se face demnă de a fi urmașă betrānei generațiunii. Voiu măi face de aceea câte-va citațiuni, deși am făcut póte prea multe; am ținut însă a mă presinta dinaintea d-vóstră cu doveđi temeinicī, de ființa și însemnătatea unei mișcări literare în acești din urmă ani. Astfel, între junii, căroro le-a plăcut și le place a se ocupa de literatură, trebuie să enumărăm și pe d-nul Vasilie Păun, care, deși a produs puțin, a avut și are adesea schintei de adevērată poesiă. Din poesia sa Lacrimile n'am putut să uit nici odată această strofă:

Eū nu plāng al vieței sóre
Nici destinu-mi inimic
Nu! — Eri fui o cugetsre,
Ađi o córdă plāngetőre,
Măine, un nimic!

Un alt june, d-nu N. Scurtescu, tot în acest curs de ani, s'a afirmat cu mult talent pe calea literară. Pe lângă poesiă, N. Scurtescu are și meritul că a scris cel d'ântēiū în versuri o dramă clasică, Rhea Sylvia, căreia pot să-i lipsescă multe, dar care, ori cum, cu drama Rēșvan Vodă, de d. Hașdēū, și cu Vornicul Buciog al d-lui Alexandrescu Urechia, constituiesc un început de clasicism în literatura dramatică. Meritul de căpetenie al acestui poet, i-l aflu însă într'o poemă, ce aparține genului epic, intitulată „Radu și Hassan“, și în care autorul, în versuri fórte armoniöse, deși nerimate, descriă astfel ciocnirea creștinului Radu cu mahometanul Hassan:

Se dete 'napoi unul și celalalt ér se dete
Lăsând la mijloc spațiū ca de vr'o zece pasuri,
Pe cai se renfortară și lāncile-și gătira,
Voind ca unul p'altul in pulbere s'asvirle
La semnul ce-și deteră feroči se repeđiră..
Precum duoi tauri țepeni infuriazți s'aruncă
De sguđuie pāmēntul când vor să se împungă
Și frunțile lor late și córnele lor trainicī
Produc un sunet gróznic prin repedea lovire,
Tot astfel cavalerii cu lāncile s'atacă.

Descrițiunea și tabloul sunt frumoșe, și acest gen merită să fiă cultivat.

Uita-vom acum pe Cir Econom, care, pe lângă un merit neconstestat de traducător al multor poesiă, a produs și frumoșe versuri originale, ca cele din următórea strofă, ce găsim într'o poesiă a sa „Serenada“:

O! iubită! đia vine...
Veđi... colo... după coline
Orizontul s'a roșit.
Pe florī lacrimi din cer pică
Ér din cāmpuri se ridică
Un murmur nedefinit.

Sunt fórte mulți, precum vedem, dómnelor și domnilor, junii ce aū scris și aū căutat a scrie bine. Spre a cita însă din toți câte-ceva, imi este cu neputință. Mă voiu mărgini numai a măi numi, dintre junii ce, în acest spațiū de zece ani, aū apărut pe arena literară, pe d-nii Alexandru A. Niculescu și C. Christescu: amēdoii se silesc a scrie, nu numai versuri, ci și poesiă.

Și acuma, dómnelor și domnilor, încungiurat de bunăvoința ce mī-ați arētat, voiu lua asupra-mi să citesc și câte-va versuri ale unui june, pe care să-mi permiteți să nu-l numesc, nu pentru că ele sunt de vr'o valóre literară, ci pentru că, prin ele, s'a încercat a se arēta, ce imensă înrīurire pot să aibă lucrurile cele măi mici în aparență asupra existenței și viitorului națiunilor și asupra celor măi mari evenimente ce se pot produce. Étă-le. Ele pórtă titlul de: Fluerau ciobanului:

Sórele se ridicase
Māndru și strălucitor,
Cāmpul se redeseptase,
Zefirul sufla ușor.
La o parte, pe cāmpia,
Sub un arbore ședēnd,
Sta plāngēnd cu duioșă
Un cioban tēner și blānd.
Lāngă el, in bucățele,
Jos pe érbă, aședat
Printre māndre floricele,
Sta un fluerau sfărāmat.

„De ce plāngi atât de tare
„Și suspini cu-atāta dor?
Îl intrēbă cu mirare
Un drumeț măi simțitor.
„Turma țe-e bolnavióra,
„Ți-a murit vr'un mieluel?...
„Ori stă vr'unul ca să-ți móră?...
„Spune-mi dragă ciobānel!“
— „Nu!“ C'o voce intristată,
El rēspunde 'nduioșat,
Ér cu māna sa i-arată
Fluerau cel sfărāmat!

„Turma mea e sánětósă,
„Nici un miel nu mī-a murit,
„Dar viața mea frumoșă
„De aseră s'a cernit.
„Turcii care ne apasă
„Pustiind acest pāmēnt,
„Aū intrat la mine 'n casă
„Poruncindu-mi să le cānt!
„Le-am rēspuns c'a mea cāntare
„I.a pāgāni n'am inchinat,
„Și atuncea, cu turbare,
„Fluerau mī-aū sfărāmat“.

Dice, și amarnic plânge
Întristatul ciobănel.
Dar drumețul, mâna-î strânge
Și-î vorbește lui astfel:
„Vin cu mine la oștire,
„De-ți răsună fétul meu,
„Că-ți prea mulți, în nesimțire
„Sufer încă jugul greu!“
Ciobănelul îl ațintă
Și îndată l'a urmat,
Schimbând astfel pe o flintă
Fluerul cel sfărâmat!
Însă, lucru de mirare,
Orî pe unde ei treceau,
Să-î urmețe, mic și mare,
Dând năvală se 'ntreacău!
Străbătând câmpii și còste,
Déluri, văi și ape vii,
Când ajunseră la oște
Erau cinci-spre-zece mii!
Lupta dându-se îndată
Turcul fuge spăimântat:
Astfel țera fu scăpată
Dintr'un fluier sfărâmat!

Citațiunile mele au fost cam lungi; dar nu prin cuvinte se poate dovedi ființa sau neînființa unei mișcări literare! Am dat cel dintâiu loc poeziei, pentru că împărtaşese foarte mult această convingere a lui Alexandru Lăzărescu, pe care o estrag dintr'un articol al său publicat în „Revista Contemporană“ din anul 1875, (fascicula a opta pagina 131):

„Între toate producțiunile, singură poezia și-a păstrat înălțimea adevăratului caracter literar; singură ea n'a uitat că este o parte a armoniei divine, preursită a cânta nesfârșita bunătate a celui etern, care a dat omenilor libertatea și fiă-cărui popor în parte o patrie de iubit“ etc.

Cu toate acestea, proza literară câștigă din zi în zi mai mult teren în frunte cu individualități ilustre, ca ale domnilor Titu Liviu Maiorescu, unul dintre criticii de adevărat merit; Esarc, care, prin neobosită-i activitate, pe lângă diferitele sale scrieri literare, a învâțit istoria noastră cu un thesaur de documente; Hajdeu, al cărui monument este istoria critică; Alexandru Odobescu, eminentul scriitor și archeolog; Alexandrescu Urechia, și mulți alți. În urma acestora, putem numi pe d-nul Laurian fiul; Caragiani, originar din Macedonia, care ne-a dat o admirabilă traducție a Odyseei de Omer; Petru Grădiștenu, inițiatorului cărui se datorește „Revista Contemporană“ și care, cu Revizorul General, a obținut un atât de meritat succes; Bonifaciu Florescu, a cărui proză dintr'o broșură a sa: Etiam contra Omnes, este armonioasă ca o poezie! N. Gane și Slavič, amândouă scriitorii talentați în nuvelistică; Tocilescu, ce făgăduiesce a merge pe urmele lui Hajdeu, al cărui școlar și este; N. D. Popescu, ce a devenit popular în calendaristică; G. D. Theodorescu, care, prin frumoasa sa lucrare asupra datinelor și moravurilor noastre, a adus un însemnat serviciu și-a atras asupra-i atențiunea omenilor serioși; Ștefan Iorgulescu, cărui literatură noastră îi datorește o frumoasă traducție a Emilei Gallotti, tragedie de Lessing; Pantazi Ghika, Marian, pe care distinsul public al Atheneului a avut ocaziunea să-l audă vorbind, și care este însuși autor al câtor-va elegante pagini de theatru său de nuvel; Xenopol, ce a tipărit chiar mai multe interesante lucrări istorice; și foarte mulți

alții, ca de exemplu Ispirescu (un lucrător tipograf), ale cărui colecțiuni de basme constituiesc o lucrare din cele mai meritorii.

Tote numele citate aci, dela 1868 și până acum, s'au vădit adesea subsemnate în josul a scrierii din cele mai interesante din punctul de vedere literar. Unul a scris una, altul alta, dar toți au scris câte-ceva; fiă-care după puteri. E adevărat că toți au lucrat izolați, fiă prozatori, fiă poeți. De aci, această idee falsă, că, în ceea ce privește dezvoltarea noastră pe calea literară, a fost și este o desvîrșire stagnațiune, de când s'au dus sufețele primei și marelui noastre mișcări literare din 1848.

Fără îndoieală că dezvoltarea junei generațiuni din spațiul de zece ani, de care avui onorea să vorbesc, este departe de a putea fi asemănată marelui mișcări pe care au făcut-o Heliade, Alexandri, Bolintinenu, Bălcescu, Cesar Boliac și toți acei mari bărbați, cu ale căror nume literatura noastră, patria noastră, este în drept a se mândri.

Trebuie să convenim însă, că mișcarea din 1848 tindea mai mult a afirma naționalitatea noastră în ochii Europei, și întru această afla concursul tuturor. De aci aceea unitate în acțiune, care-î făcea puterea și care ne lipsește nouă.

Se poate dice însă chiar că, în afară de lipsa unității în acțiune, cauze mai puternice că nu a existat și nu există o mișcare literară mai mare, sunt următoarele și anume:

Întâiu: Că politica a absorbit și absorbe cu despotism mai toate puterile intelectuale.

Al doilea: Că mișcarea intelectuală din zilele noastre a luat o direcțiune mai utilitară, tinzând mai cu seamă la instruirea poporului. Și în adevăr, dovadă mai pipăită de această nu poate fi, decât însăși societatea pentru învătura poporului, care și-a întins ramificațiunile peste tota țera, cu școlile sale normale, cu școlile sale de adulți, de meseriași etc.

Al treilea: Că s'a înțeles cât de mare trebuință este a se vulgariza știința și a se răspândi literatura; și de aceea, înainte de a se cugeta să se meargă mai departe, impulsionând către o mișcare literară ca cea dela 1848, s'a căutat a se răspândi în popor noțiunile de literatură, știință, arte etc.

Din aceste trei cauze, singură întâia, adică politica, fiindcă absorbe, precum am șis, cea mai mare parte din activitatea intelectuală a națiunii, e pernicioasă și trebuie combătută. Încât despre celelalte două, ele au dat cele mai bune røde. Însăși această instituțiune a Atheneului, al cărui principal promotor este și al cărui suflet continuă a fi onorabilul d-n Esarc, nu este el ôre un produs al trebuinței ce s'a resimțit de a se vulgariza știința și de a se răspândi literatura?

Ei bine! da, să se dică acestea și se va avea dreptate, și aceste șise vor avea efectul cel mai salutar. Dér nu, să nu se dică, că noi fiim suntem nedemni de părinții noștri! Că-ți toți lucrăză și toți, uniți într'o zi, se vor grupa într'o acțiune comună pe terenul dezvoltării literare!...

A!... Domnilor, descuragiarea este o buruiănă mai rea decât pirul, și noi nu trebuie s'o lăsăm să prindă rădăcine în grădina literaturii noastre, în inima noastră!

Este foarte bine să nu ne mulțumim cu aceea ce avem

și să tindem la mai mult; dér este foarte rău să ținem că n'avem nimic; că-cî chiar când nu avem mult, tot vom avea ce-va, de ore-ce națiunea noastră și-a transmis din generațiune în generațiune germenul progresului, iubirea frumosului și mai ales acel germen de nestinsă poesiă, care în totdeauna a trăit și va trăi până și în inima celui mai de pe urmă țeran român!

Scim că pesimiștii vor urma de a nu vedea decât un abis acolo unde eu nu vîd decât un șes întins, ce începe să se împodobescă cu flori!! Fia-mî permis însă mie de-a nu vedea mörte și putrediciune acolo unde e putere și viață, de a nu vedea inertiă acolo unde e mișcare, și de a ține, tare prin țaria convicțiunei mele:

E pur si muove!

Enric Stanley și descoperirile sale din interiorul Africei.

Este adevărat, că timpul nostru e mai productiv pe terenul inventărilor, decât pe al descoperirilor. Cu tôte acestea și pe acest teren s'au căștigat rezultate, care merită admirare din partea contimpuranilor; ér din partea posterității vor fi încununute cu cununii neperitóre de gloriă. Dar esperința ne arată, că întêmplări de cea mai mare însemnătate fac de multe-ori numai un sgomot trecător, și că une-ori chiar prin cercurile culte se publică în țiare numai nisce notițe scurte despre ele. Arare-ori s'a vîdut, ca astfel de accidente să atragă atențiunea întregii jurnalistice și să preocupe tôte spiritele. Numai întêmplările politice, cum e și actuala cestiune orientală, aũ privilegiul acesta. Alte fapte, fia pöte tot așa decã nu și mai importante, atrag foarte rar atențiunea generală, și acêsta numai când nu s'a făcut pentru moment nici o schimbare politică de mare însemnătate. Astãzi însă vedem, că jurnalistica europenă și-a întors privirea asupra unei a doua cestiune orientale. Atențiunea ei este îndreptată și ficsată asupra unei descoperiri nouă făcute de curînd în lăuntru Africei de călătorul-corespondent Enric Stanley.

Cestiunea descoperirilor din Africa a devenit o cestiune urgentă. Pentru deslegarea ei se ocupă cu serioșitate și cu perseveranță de fer nu numai indiviđi singuratici, ci și mai multe reuniuni științifice și chiar regime. Astãzi, multămită zelului neobosit al cătorva state și mai multor societăți, vîlul misterios, care acoperia un secret mare al planetului nostru, s'a rădicat. Astãzi Africa nu mai este acel conținut, despre care se ținea, începînd dela Herodot, până mai ieri, — alaltă-ieri, că „din Africa vin tot lucruri nouă.“ După douăzeci-și-trei de seculi enigma e în sfîrșit deslegată și interiorul Africei nu se mai însemnăză cu o pată albă; un șir de munți nu mai aũ nume fabuloșe, ca „Munții lunei“ și altele; ideile indigenilor, că interiorul Africei constă numai din mase de munți enorme, sterili, din pustii nisipöse și din șesuri seci sunt cu totul răsturnate. Pentru noi Africa cuprinde în lăuntru ei un șes fructifer și în parte bine împoparat, udat de brațele unui rîu foarte mare. Acum scim, că acolo se află avuții nemăsurate și la unele popöră puternice se găsește și örecare cultură, împetrițată firesce cu forme barbare.

Nu vom nega meritele căștigate de Francezi și Germani pentru ajungerea acestui rezultat. Nu vom îngreui pe cetitor cu numele diferiților călători africani, dar, cu tôte laudele, și meritele, ce și le atribuesc Germanii în astă privință, totuși meritul principal este al Englezilor. Adevărat că Englezii și Francezii aũ făcut cele mai multe cercetări și descoperiri pe țermurii Africei numai din interese materiale, pentru a-și întinde comerțul maritim și

a-și asigura navigarea. Cu tôte acestea nu cred, că va fi cineva, care să cuteze a nega meritele curat umanitare ale lui Livingstone. Étä ce ține un autor germân despre acest mare și energic bărbat; „David Livingstone va rămănea Mare. atât prin activitatea lui pentru descoperirea părților încă necunoscute din conținutul African, cât și prin energia, cu care s'a interesat să răspîndescă civilizația între Negrii barbari din Africa centrală, cu deosebire însă prin zelul lui contra mărșavului negoț cu sclavi.“

În adevăr nici unul dintre predecesorii și dintre contimpuranii lui nu se pöte compara cu el, și étă că acum tot un Englez a devenit demnul și adevăratul continuator și îndeplinitor al scopurilor și planurilor lui, de a cerceta întreg teritoriul necunoscut din interiorul Africei. Este vorba de Enric Stanley, un adevărat titan pe terenul descoperirilor geografice.

Enric Stanley, al căru portret se vede pe pag. 421 a acestei foii, este un fenomen unic în tötă istoria descoperirilor pămîntene. Cu drept cuvînt îl numesc geograful Petermann: „Bismarcul cercetării africane“ că-cî el a unit tôte cunoștințele și descoperirile anterioare într'un întreg; a făcut așa țicînd din membra disjecta ale cercetărilor și cunoștințelor anterioare un întreg compact, un corp organizat: a îmbrăcat scheletul în carne și i-a dat viață. El singur a făcut mai mult decât toți călătorii europeni; rezultatele lui sunt mai mari, decât ale Arabilor, cari de mii de ani pîtrund în interiorul Africei; el a descoperit mai multe decât clasicitatea antică și a pățit mai multe chiar decât sciũ miliónele de indigeni despre propria lor țără.

Si ce a fost acest bărbat străödinar, acest fenomen unic?

Un simplu jurnalist; nu un învățat de specialitate, ci un corespondent de țiare; nu un bărbat cu poziția strălucită, ci o miserabilă existență.

El s'a născut în anul 1840 în Denbigh, comitatul Wales. Propriul lui nume este John Rowlands. Părinții lui aũ fost așa de söraci, încât, când era copilul numai de trei ani, faũ predat spre creștere ospiciului de binefacere, din Sanct-Asaph, unde fu scutit de miseria până la vîrsta de 13 ani. Crescerea lui a fost simplă; dar primi o bază solidă, că-cî îndată ce eși de aici primi un post de învățator secundar la scöla din Mold, în Flintshire. În acêstă calitate rămăse 2 ani de țile, până la vîrsta de 15 ani, când intră ca învățacel de marină pe vasul unui corăbier din New-Orleans. Aci îl cunoscu pentru prima öra un neguțator, cu numele Stanley.

Junele Rowland sciũ să-și atragă simpatia și iubirea acestui neguțator, care îl primi în serviciul sîu și, încerdințîndu-se tot mai mult de destoinicia lui, îl adoptă de fiu și-i permise a purta numele de Stanley. Energicul și zelosul, John Rowland, devenit acum Stanley, nu petrecu

timpul în neactivitate, ci se îngriji tot mai mult de instruirea sa pe cale privată, că-cî în adevăr el este mai mult un autodidact. Dar timpul pacinic se fini și erupse războiul cu statele sudice. El voi să folosescă această ocașiă și se alipi de confederați. Fatalitatea însă a voit ca să fiă prins de federali și astfel pe deplin despărțit de părintele său adoptiv. Această întâmplare avu de urmare, că el nu rămase cu nici un alt profit dela adoptătorul său, decât cu numele.

După încheierea păcii intră el în serviciul ziarului „New-York-Herald” și călători ca corespondent prin Turcia europeană și asiatică; ér în 1867 însoți, tot ca corespondent, expediția engleză încontra regelui din Abisinia, Teodor. Corespondințele lui esclau între toate celelalte; de aceea fu trimis în 1868 în Spania, ca reporter al mișcărilor carliste de pe atunci.

Îndată în anul următor primi el o însărcinare cu mult mai grea. F. Bennet, proprietarul ziarului „New-York-Herald,” voind să aibă în ziarul său scrieri surprinzătoare și de senzațiă, nu află pe nimenea mai deosebit de a-i încrede această misiune, decât pe densusul. Nimenea nu era așa de pățit, ca el, în călătorii descrieri și raportări. Tot cu această ocașiă i se dete și însărcinarea de a căuta pe David Livingstone, despre care se răspândiseră fel de fel de făme. Mai întâiu avea să trecă pe la Egipt, să dea raporturi esacte despre țără și popor, despre deschiderea canalului de Suez, despre Nil și despre cataractele lui; cum și despre monumentele din țără: mai pe scurt despre tot ce merită a fi cunoscut. De aici avea să trecă pe la Ierusalim și prin Constantinopol, pentru a putea da scrieri sigure despre sultan, despre Osmanii și despre viața lor; despre diferite persoane și circumstări memorabile. Asemenea îi era prescris să percurgă dearëndul: Crimeea, Sebastopolul și Caucazul; să se întorcă apoi peste Marea Caspică la Persepolis, Bagdad spre a ajunge în India.

Din toate aceste locuri trebuia să trimită ziarului „New-York-Herald” corespondințe interesante și adevărate, dar pline de senzațiă.

Numai din India putea să plece la Africa pentru a căuta pe rătăcitul și dispărutul Livingstone, cea ce era ținta principală a acestei călătorii.

În decurs de un an și 3 luni, dela Octomvre 1869 până în Ianuarie 1871 făcuse cu cea mai mare acurateță tot cu ce se însărcinase și ajunsese la Zanzibar, de unde plecă în 26 Martie ale aceluiași an prin pustiiile Africeii ca să-și împlinescă și cel din urmă mandat, să afle pe dispărutul Livingstone. Mai bine de 8 luni și jumătate petrecuse el prin pustia, străbătând-o cruciș și curmeziș, fără să bage în samă pericolele și ostenelele. Abia putu întelni odată pe Eduard Vogel. Dar în fine în Octomvre îi succede a afla în Udjidji pe mult căutatul călător, care se afla într-o stare vrednică de plâns. De mult i se sfărșiseră recvisitele de scris și toate notițele și-le făcea pe hârtii întrebuintate, odată scriind în curmeziș cu o substanță gălbue, pe care și-o preparase singur.

Stanley îl scose mai întâiu din această miserabilă stare și apoi încercă toate sofismele posibile, că să-l pôta îndupleca a se întorce în Anglia. Dar în deșert îi amintia, că trebuie să se mai recreeze de multele strapate și să-și restituie sănătatea sdruncinată; fără efect erau încercările de al întorce, vorbindu-i de bucuria ficeii sele și a amicilor

săi. Livingstone rămase neclintit. „Nu mă voi mișca de pe teritoriul Africeii, până ce nu-mi voi împlini misiunea, până ce nu voi ajunge la ținta călătoriei mele”, așa răspundea el la toate obiectările, ce i se făceau. Altă dată consimția și el cu părerea, că amicii îl vor fi dorind; ba spunea, că chiar o voce internă, vocea conștiinței, îi șoptea mereu acestea; dar apoi observa tot-deuna:

„Ei doresc însă mai bine să nu mă întorc în patriă până ce nu voi statorî isvórele Nilului (acesta era scopul și ținta călătoriei lui). — Cât pentru soră-mea Agnes, etă ce-mi scrie ea însăși:

„Orî cât aș dori să te ved întors acasă, totuși mi-ar face mult mai mare plăcere și bucuria să ved, că ți-ai ajuns scopul și dorința și că te poți întorce pentru tot-deuna.” Așa-mi scrie ea, scumpa mea Nania, și bine scrie: binecuvântarea mea asupra densesii și asupra tuturor celorlalți!” Așa se exprimă Livingstone în jurnalul său de călătorie.

Stanley, pătruns de această perseveranță și tenacitate, ér de altă parte inspirat de cele ce veduse în decurs de 8 luni, cât petrecuse în pustia, începu a se îndupleca și el la părerea lui Livingstone, ba încă și mai mult, se decise a călca pe urmele lui și a îndeplini aceea, ce va mai rămânea încă obscur și necunoscut. O amicițiă intimă se desvoltă între amândou și Livingstone începu a vedea în Stanley un demn succesor, care nu va lăsa un singur punct din dorințele, scopurile și aspirațiile sale neîmplinit; ér Stanley privia în Livingstone un ideal al tendințelor sele viitoare. Amândou bărbații se despărțiră unul de altul abia în Martie 1872, și Stanley se întorse, pentru a da publicității toate descoperirile făcute, în opul intitulat: Cum am aflat pe Livingstone (How I found Livingstone).

Murind Livingstone în Mai 1873, Stanley își propuse a continua descoperirile lui întrerupte. El cunoscea pericolele, pe care avea să le întâmpine și de aceea se pregăti serios. Sprijinit de „New-York-Herald” și de „Daily-Telegraph”, își adună o trupă devotată de 300 persoane, se provéd cu o barcă, „Lady-Alice”, care se putea descioacă ușor și transporta pe uscat în caz de lipsă. Tote trebuințele pentru o expediția războinică le luase cu sine și astfel putea merge mai fără frică și mai liber de atacurile sêlbaticilor Negri.

În 15 Novembre 1874 plecă el din Zanzibar însoțit de 347 soldați indigeni, dintre cari mulți erau însoții de familiile lor; ér pentru serviciile sale personale avea trei Englezii. În decurs de 103 zile făcură un marș de 720 mile englezesci și acum se aflau pe țermul lacului Victoria. „Ajungând la lacul Victoria”, dice Stanley într-un raport al său, „am întocmit pentru plutire barca, pe care o adusesem cu mine din Anglia pentru scopuri de descoperiri și începu a naviga pe lângă țerm spre a încungiura lacul. Am avut să sufer trei atacuri din partea indigenilor și am scăpat de mórte numai ca prin urechile acului; am pierdut însă câți-va bărbați din suita mea.”

De aci înainte el până la Uganda, unde fu introdus la Messa, puternicul împărat al Africeii centrale. „Am fost uimit”, dice el, „de însușirile lui spirituale foarte desvoltate și de bună-voința, ce arêta cătră Europeanii. Manierele lui plăcute și bucuria, ce și-o exprimă pentru visita „Albilor” în statul său, cum și dorința de a introduce reforme salutare, ne atrase pe partea lui și eu îi promisei de a mă întorce érá-și la Uganda, decă-mi va fi cu puțință?”

El își ținu promisiunea că-și după-ce conduse expediția la Karagwe se întorse éráși la Messa spre a primi nisce trupe ajutátore promise. Bunul Negru îi dete 2000 de răsboinici, cu cari plecá Stanley spre lacul Albert-Nyanza, unde descoperi golful Beatrice. De aici își schimbá direcția, spre a visita lacul Alexandra, căruia îi cercetá aprocsimativ întinderea și poziția și apucá apoi spre Ujiji. Aici aflá dela Arabi, că scrutătorul Cameron, nu se scie din ce cauză, a părăsit cursul râului Congo-Lualaba. Cu tóte acestea se decise, ca după-ce va circumnaviga și lacul Tanganica, să urmărească cursul râului spre a-i afla îmbucătura. După-ce cicumnavigá lacul, ajunse érá-și la Ujiji, de unde se îndreptá spre Nyangwe. Până la Nyangwe mai ajunseserá Livingstone și Cameron; dar cu mari greutăți, că-și avuserá a se lupta cu sêlbaticii. Stanley fu cruțat de

acésta. El singur ne spune: „Eú am stat în cea mai bună înțelegere cu locuitorii până la sosirea mea în Nyangwe.“¹⁾

Dar aci era greutatea. Ajunsesese la marginea lumii cunoscute până atunci. Mai departe nu putuse străbate Livingstone și nu cutezase Cameron. În adevăr era un moment critic. Nimeni nu voia să-l mai urmeze; chiar cei mai nefricoși vênători îl desmântau mereu și-i spuneau, că este o nebuniă să mérgă mai departe. Partea ostică a conținutului fusese în genere des cercată de călători de un timp încóce și era binișor cunoscută; partea vestică însă era acoperită cu un vél misterios și înfiorător totdeodată.

¹⁾ Nyangwe se aflá aprópe de centrul conținutului misterios African, sub 4° lățime sudică, cam la 202 mile geografice dela țărmul ostic și cam 230 dela cel vestic.

(Va urma.)

Mărțișor și vioréua.

Din scrierile rămase după mórtea poetului I. Al. Lăpădat.

Lin la sînul mamei sale,
Dórme mica viorea;
Mărțișor trecând în cale,
Se opresce lângă ea.

Și cu sópte dulci o chiamă,
Și-î grăesce 'nduioșit:
— „Scólă-te de lângă mamă,
Vină cu al tēu ursit!“

Vioréua se trezesce,
Și privind la Mărțișor,
Fără preget îndrăgesce,
Pe străinul pețitor.

El se bucură și-î dice:
— „Bobocel, boboc plăpând!
Aide, să te fac ferice,
Supt un cer senin și blând!“

Ér' ea sinceră din fire,
Dă la vorbe credământ,
Și urmăze după mire,
Cu el ese pe pământ.

Și gândesce c'o va duce,
Înr'o lume ca un raiu,
Să petrécă cu nêlucce,
Pe un dalb și vesel plaiu.

Mărțișor la sîn o strînge,
Ș'o sărută voluptos;
Dar ea tremură și plânge:
Că sărutul e geros.

Pețitorul cu mânia,
O aruncă dela el,
În livada cea pustia,
Lângă micul ghiocel.

Părăsită când o vede,
Dice-î tristul frățior:
— „Cum te-ai cutezat încrede,
Crudului de Mărțișor?“

Locuința sănătósă.

Condițiunile sănătății pentru un om atêrnă fórte mult dela locuința, nutrimentul și îmbrăcămîntea lui. Pentru acum vom tracta condițiunea primă: locuința. Sub locuință înțelegem locul, în care se așeză cine-va și unde petrece timpul cel mai mult, adică casa.

Salubritatea unei locuințe depinde 1-a dela loc, 2-a dela clădire și 3-a dela lumea pentru care este clădită.

Nimic mai dăunos sănătății ca o locuință umedă. D'aceea locul ce alegem pentru clădirea locuinței să nu fiă umed nici după calitatea, nici după pozițiunea sa, adică nici să conțină apă, nici să fiă prea mult espus umbrei. D'aceea vecinătatea arborilor mari, mai vêrtos în fața sórelui nu este bună. Trebuie asemenea să se împetrécă bine locul, pe care clădim, temeliele casei să fiă prea uscate și să se pue var bun. Ca umedéla să nu pătrundă pe sub scânduri, este bine a lăsa un spaț, pe unde să circule aerul.

Englezilor le muriaú de bóle 120 la o miă de ómeni din trupele ce aveau la Iamaica. De când s'a hotărît să pue casarmele pe locuri mai nalte astă mortalitate a scăđut la 20.

Aerul este neapêrat vieții, că-și precum nu póte cine-va trăi fără să mănînce, tot așa nu póte trăi fără să respire. Ca însă aerul să fiă sănêtos, trebuie prenoit ne-

conținut. Condițiunea cea mai mare pentru salubritatea unei case, este dar ca ea să fiă lesne d'a prenoi aerul. La facerea planului pentru clădirea locuinței trebuie considerate aceste recerînțe și peste tot planul are a se face așa, ca să te apere de ori-ce neajuns în privința sănătăței.

Fiă-care adaiă trebuie să aibă o înălțime de cel puțin 3 metrii dela pardoséla până în plafond. Cestiunea aerului curat este mai cu sémă cea mai însemnată în odăile (încăperile), unde dórme omul nóptea, unde acelaș aer va fi respirat multe óre de cătră mai multe persóne, ceea-ce ar fi un rēu pentru sănătate. D'aceea odăile cu cămine sunt mai sănêtoșe, fiind că sunt mai bine aerate.

Ferestriile să fiă mari, care să se deschidă de sus până jos, și fără răđimátore, prin care să între aerul în tótă voia când se deschide. D'asupra ferestrei ar fi bine să se facă găuri mici și multe, pentru ca aerul stricat în timpul noței să primescă un adaos de aer curat.

Observatiuni de curênd făcute aú probat, că în spitaluri, unde altă-dată murea unul la șesă bolnavi, de când se aerez salele, mortalitatea sa redus la cifra de unul la dóue-đeci morți.

Zidul să fiă de cărămidă bine arsă și ca să fiă ferit

de umedă și păstrător de căldură, trebuie să fie făcut dublu, adică să lase ore-care loc gol între capetele rîndurilor de cărămidă. Lemnele să fie bine uscate, ca nu mai târziu să scape și să ajungă casa rău închisă, când din contră trebuie să fie uscată, caldă și sănătoasă. Cât pentru înveliș, cel cu olane este cel mai bun, că-ți ține cald érna și recóre véra. Ia aminte ca sghiaburile să fie bine aședate și bine lipite de marginea streșinii, și chiar streșina să fie mai mult scósă afară, decă vrei să feresci

pareții de bătea ploii și prin urmare de dărăpănarea lor prin umedă ce ar prinde.

O clină potrivită este neapérată în jurul casei, pentru că să mîne departe apele; o dungă de 60 centimetri de ciment de Portland ar fi încă o bună garanție de salubritate. Într'o asemenea locuință deprinderea curățeniei va fi fórte lesne pentru o femeie casnică.

Însé despre curățenia interioară a locuinței vom vorbi în numărul viitor.

(Va urma.)

V a r i e t ă ț i.

Arta de a colora achatul, a devenit generală numai în timpul mai nou. Archeologii sunt de părere, că încă Romanii ar fi cunoscut-o și s'ar fi folosit de ea; ei se bazéză pe o notiță din operele naturalistului Plinius; dar acest pasagiú póte fi interpretat și în alt sens. Sigur este numai, că Italianii au cunoscut mai întâiu această artă; dar o au ținut ca secret. În fine însé întâmplarea aduse pe un german, care mijlocea vîndarea achaturilor din patria sa Birkenfeld la Paris, în atingere cu un Italian, care cunoscea mijlocul de a colora achatele, și care descoperi și germanului acest secret. Neguțătorul încă n'a aflat nimic mai grabnic de făcut, decăt a se întórce în patriă și a răspândi această artă. Acestă artă: de a potența intensitatea colórei naturale a achatelor, séu chiar de a le da o colóre cu totul deosebită, se bazéză cu deosebire pe porositatea lor, care concede ca să străbată în interiorul lor o colóre care nu este cu nimic mai pre jos în duravertitate, ca colóre naturală. Cu deosebire are valóre acésta despre achatele, care se găsesc în Brasilia. Pentru a restitui onixele cordelate cafeniú séu negru, aședăm pétra într'un vas plin cu miere subțiată cu apă, ér apoi vasul îl punem pe un căptoriú încaldit, pentru ca să póta căpéta fluiditatea o temperatură ceva mai înaltă. După câteva zile aducem pétra într'un acid sulfuric fierbinte, care transformă în carbune tótă miera străbătută prin porii, și astfel achatul capétă tóte nuansele de colóre dela castaniú deschis până la negru întunecat, pe când vinele cele albe, care se încruciséză una cu altă, ale metalului, nu sunt alterate de loc, ba ce e mai mult, devin mai curate. Altă metodă de colorare constă în aceea, că unele calcedone se schimbă prin simplă ardere în carneole roși închise. Oxidul de fer, ce se află în mineral, devine prin căldură oxid roșu. Minunatele carneole roși, care vin din India, au de a-și mulțumi frumusețea colórei lor numai și numai arderei. În timpul mai nou au isbutit unii a produce și galbin, vênăt și sur de tóte gradele. Așa numitele dendrite (forme de arbori și de muschi), ce se observă în petrele de moca sunt făcute prin ardere și corosiune cu pétra iadului. De asemenea se sapă pe o tablă de cêrá diferite desemnuri, pe care le espune apoi influinței acidului clorhidric, (HCl.), care sapă în pétra tóte săpăturile din cêrá. Astfel de achate săpate și colorate au devenit de nou un ornament favorit.

Din viața marchisului d'Argens. Când a scos marchisul d'Argens, unul dintre favoriții lui Frideric cel Mare, la lumină opul séu intitulat „Lettres juives” (epistole judeice), care i-au făcut mare vađa, i-le ceru un curtezan imprumut. Marchisul îi implini dorința, deși scia ce are să se întempele. După o săptămână curtezanul îi înapoia cartea, insoțită de o laudă și de o rugăminte, ca să-i împrumute și partea a doua. Marchisul scia cu cine are de a face și era convins, că omul séu îi ceruse opul numai din galantéria și nici nu se uitase la el bine, necum să-l cetesca. De aceea puse de broșă la portea primă titula părței a doua, și-o trimi ise astfel pentru a dóua óră curtezanului. Încă o săptămână și-și primi tomul înapoi cu asigurarea, că partea a dóua l'a încântat și mai mult, ca cea dintăiu, și de aceea se rógă și pentru partea a treia. Autorul îi trimise ér partea primă, cu titlul părței a treia în frunte, și continuă tot în modul acesta cu batjocura până la tomul al șeselea. În fine întâlni marchisul pe curtezan într'o societate și fu impresurat cu laude din partea acestuia carele îl asigura dîcînd: „Am cetit cu multă plăcere tóte șése părțile; cu deosebire însé mi-a plăcut partea a șésea, care este o scurtă recapitulare a celorlalte cincî. D'Argens se inclină zîmbind.

Jurămîntul în cosiță, séu pe cosiță. În evul mediú era obiceiú în Germania, ca femeile să jure pe cosiță orî de câte orî aveau să

depună jurămînt. Acésta datină a eczistat negreșit și la Români, că-cî aflăm urme despre ea în colecțiunea de poesii populare a D-lui Alecsandri. Deși în poesia populară se spune, că junele jură în cosița amantei sele, totuș este de cređut, că a eczistat și forma judicială întórsă, despre care vom da câteva amănunte, după cum a fost cunoscută în Germania. Istorical Sattler ne spune că încă în anul 1403 ar fi depus contesa Verona de Zollern un atare jurămînt. După ce i se cercetase cosița cea lungă și frumoasă, decă e propriă a ei, trebui să-și înfășure mâna stîngă cu ea și apoi să și-o pună pe piept; ear cu mâna dréptă pe bastonul oficial al judecătóriului, care-i primia jurămîntul. În Austria se depunea acest fel de jurămînt pe dóue cosițe, după prescrierea dreptului penal Vienei din 1351. Causa acestei variațiuni, e probabil că constă în diferența de modă, care eczista pe atunci, că-cî femeile șvabice purtau numai o cosiță; ér damele austriace dóue. Este de presupus dar, că decă a eczistat acésta datină astfel se făcea și la noi: pe unde era obiceiú de a purta dóue cosițe, se depunea jurămînt pe améndóue; ér pe unde se purta o cosiță, se jura pe una. — Cum le-ar veni óre damelor nóstre, decă ar avea să jure pe cosița lor propriă, séu chiar pe dóue! — Pare-mi-se, că nu le-ar fi prea plăcut.

Ideii de frumsețe. Peruanii anticî își smulgeau cu mare îngrijire toți perii din barbă. — Hunii își luaú refugiú la alt mijloc: ei párliau, séu trențuiaú copiilor pelița feței, ca să nu le póta cresce barba. — Cea mai mare ofensă pentru un Indian din Quito este de a-i tunde párul. — De asemenea este rușine pentru un Grónlandez de a umbla cu capul tuns, afară numai de dóue casuri: când jeleste și când a abđis de viața conjugală. — Galii anticî iubiau párul lung și colorat roșu cu un fel de alfiă. — Germanii anticî i-și colorau blond párul cu un săpun, compus din cenușă de fag și din seú de capră. — Femeile de pe insulele Mariane își coloréză alb párul c'un fel de apă preparată. — Evreicele anticé întrebuințau pentru pár pulbere de aur ca să-i dea colóre galbenă. — Femeile de pe insulele Maledive se tund în tóte zilele, până ce le cresce pérul negru. — Un rege din Issini avea barba desfăcută în 20 de buclúte, și printre acestea aședate óo de petri desumpe (juvaere), pe când curtesanii lui purtau scoici în loc de juvaere. — Ochiul face asemenea impresiune deosebită și se colora încă din timpurile cele mai vechi, pentru a-i mări efectul. — Femeile din Florida își colorau interiorul și periferia ochiului cu grafit (plumbagină), pe când Elinele și Romanele anticé i-l colorau brunet. Femeile de astăzi din Turcia și Grecia bagă fildis (os de elefant) ars în ochiú, pentru a-i da o colóre întunecată. Spre acest scop întrebuințéză un ac de aur, cu care aședă pulberea fórte lîn între globul ochiului și între pleoce. — În China sunt plăcutii ochii micî și femeile întrebuințéză tóte mijlócele posibile pentru ca să fie micî, și lungi. — Lipsa de sprâncene dá feței un aspect defectuos, și cu tóte acestea femeile Negrilor din Sierra Leone, femeile de pe insulele Nicobare, Iapanezele din provincia Fesen, și încă multe femei asiatice își smulg sprâncenele. — Tot așa de diferite sunt ideile în privința formei și-a colórei sprâncenelor. Femeile din Iecco își coloréză sprâncenele vênăt ér femeile arabice negru. La unele seminții asiatice este moda, că femeile să-și tundă sprâncenele, și apoi să și le coloreze cu tuș. — Tot așa de mare e vanitatea în privința formei unghilor. Unele popóre iubesc unghile lungi. Învétății chinezî le pórtă lungi de un policariú, ca semn, că ei nu trebuie să lucre lucruri grele. Herodot amintesce de un popor, care-și tăia unghile la mâna dréptă, pe când la stînga le lăsa să crescă cât mai lungi. Laloubert a vedut în Siam actrițe, care purtau din cochetăria unghii lungi de alamă.